

SANDVIKS- GUTTEN

Løssalg kr. 40.-

NR. 2. September 2006

Organ for Sandvikens Bataljon - Stiftet 17. mai 1857

36. årg

17. mai 2006

Terminliste for aktiviteter i huset

AUGUST - DESEMBER 2006

Dato:	Tema:	Ansv.:
Fredag 18. aug.	Åpent hus	(Einar Berge-Hansen)
Fredag 1.sept.	Åpent hus	(Egil Olsen)
Fredag 15.sept.	Åpent hus	(Willy Hovland)
Fredag 29.sept.	Åpent hus	(Dag Nilsen)
Fredag 13.okt.	Åpent hus	(Gunnar Spjeld)
Fredag 27.okt.	Høstmøte	(Edmund Tangseth)
Fredag 10.nov.	Åpent hus (bingoaften)	(Franz H. Dueland)
Fredag 24.nov.	Åpent hus	(Egil Olsen)
Fredag 8.des.	Åpent hus	(Willy Hovland)
Fredag 29.des.	Romjultreff m/pinnekjøtt (påmelding)	(Dag Nilsen)

Alle arrangementer (bortsett fra årsmøtet) er for både sandviksjenter og sandviksgutter.

Sandvikshilsen fra
Styret i Sandviksguttenes Forening

Til minne

Det var en trist melding som kom til oss den 4. mai 2006, **Lilli Marie Jønsson** var død.

Hun var en av de som var med å starte Sandvikens Bataljons Damegarde i 1979, og en av dem som alltid ga en hjelpende hånd. Mange fine håndarbeider til utlodningene kom fra henne opp gjennom årene.

Hun var aktivt til det siste og var til stede på medlemsmøtet i januar.

Vi kommer til å savne henne og lyser fred over hennes minne.

Sandvikens Bataljons Damegarde

OBS! OBS!

Vi minner om

ÅRSMØTET

fredag 27. oktober

klokken 19.00 i Huset

Styret

Hjørdis Dueland

80 år 11. 11. 2006

Vi gratulerer Damegardens elste aktive medlem med 80-årsdagen lørdag 11. november!

*Sandvikens Bataljons Damegarde
sekr.*

Damegardens årlige

UTLODNING

holdes onsdag 25. oktober i Huset kl 19.30.

Der vil bli servert kaffe og kaker.
Mange flotte gevinster. Åresalg.

Velkommen!

SANDVIKS- GUTTEN

I redaksjonen:

Edmund Tangseth
Tlf. 55 24 37 76
Mob. 90 65 18 89

Dag Nilsen

Tlf. 55 32 52 37
Mob. 982 86 753

E-post:

Dag.Nilsen@eltel-
networks.com

Formann

Sandviksguttenes Forening

Willy Hovland
Måsekjærsveien 12
5035 Bergen
Tlf. 55 31 38 29
Mob. 41 56 41 18

Leder Damegarden

Åse Lervik

Tlf.: 55 56 07 73

Mob.: 91 66 25 37

Kontaktperson Sandviken Kulturhistoriske forening

Eivind Hartveit

Tlf.: 90 55 87 90

E-post: ey-ha@online.no

Bladets adresse:
Grensegrenden 1
5035 SANDVIKEN

Tlf. 55 32 90 42 (Huset)

Bankkontonr.:
3624.51.25040

Sats og Trykk: Grafisk Forum A/S
Boks 46 Kokstad, 5863 BERGEN

Redaksjonelt

Vi har lagt en sommer bak oss. En fantastisk fin sommer. Foran oss ligger høst og vinter. Det har vært en begivenhetsrik vår i Bergen og Sandviken. Arrangementene sto i kø. Beduggingen av Treet, 17. mai, Buekorpsenes dag og feiringen av Foreningens 75-års jubileum for å nevne noen. Dessverre måtte vi avlyse fisketuren. Det var en strek i regningen. Båten vi hadde avtalt å leie ble dessverre opptatt på annet hold, og det lot seg ikke gjøre å endre dato. Fremover vil det også skje mye i både Foreningens og Bataljonens regi. (Se terminliste).

Det er i år 70 år siden hytten vår på Sandviksfjellet sto ferdig. 7. juni 1936 kunne stolte Sandviksgutter innvie Hytten. Inni bladet kan du lese mer om Hyttens tilblivelse. Det vil for øvrig være en enkel markering i Hytten 29. oktober. Da oppfordrer vi alle til besøke vår flotte hytte på Sandviksfjellet.

Ellers kan du i dette nummeret av Sandviksgutten finne mye stoff om Bataljonen. 2007-sesongen blir jo svært spesiell. Da er det 150 år siden noen gutter i Sandviken ville starte et buekorps. Vi ber om støtte og hjelp til å avvikle dette jubileet på en måte vi Sandviksfolk er kjente for å gjøre det!

Vi følger for øvrig opp artikkelen Skuteviken – Sandviken. Denne er skrevet av Anders Haaland. Vi beklager at artikkelforfatterens navn falt ut i forrige nummer.

Også mer stoff om Sandviksguttenes forenings virke og engasjement opp gjennom årene vil du finne. Damegarden har også ting på hjertet, og som så mange ganger tidligere i Sandviksgutten deler Einar maleren minner fra krigens dager med oss. Selv om høst og vinter ligger foran oss er det ingen grunn til å "gå i hi". Det skjer mye også i denne tiden – ta deg foreksempel en tur i huset, engasjer deg i Bataljonen, eller hva med en tur opp i Sandvikshytten - der er det flott å være til alle årstider.

Vi i redaksjonen ønsker at du – både Sandviksgutt og Sandviksjente – bidrar med historier fra din oppvekst i Sandviken under vignetten "Mimrehjørnet".

Røykeforbud

Det er innført røykeforbud i Huset. Dette har vi måtte gjøre da det har kommet flere klager om at det er ubehagelig å oppholde seg i Huset. Damegarden har gjort en formidabel jobb med å vaske ned huset, samt skiftet gardiner. Vi ønsker at dette arbeidet ikke er gjort forgjeves ved at røykelukt igjen setter seg i gardiner og vegger. Vi vil ikke at noen ikke besøker Huset fordi de føler ubehag med røykelukt. Da får heller de som har behov for en røyk trekke utendørs. Røykeforbudet gjelder i hele Huset – også på kjøkkenet!

IÐRETTSDAGEN

på Skansemyren

Landturen 2005

Årets landtur gikk til Lærdal Ferie- og fritidspark. Turen startet fredag 9. juni kl. 1700 og med alle vel plassert i bussen bar det i vei. Alle med godt humør og forventninger som en del av oppakningen.

Vi reiste fra Sandvikstorget i nydelig sommervær, som holdt seg hele helgen. Turen til Lærdal var beregnet til ca 4 timer med nødvendig pause under veis. Vi var fornøyd med ett stopp på rasteplass like før Voss. Her ble det tid til spising og strekking av beina.

Vi ankom Lærdal i nitiden på kvelden og etter fordeling og innkvartering i hyttene var det tid for sosialt samvær resten av kvelden. Lørdag morgen kl. 9 ble det frokost før dagens program startet. Klokken ti begynte første øvelse, løpskonkurranse. Inndelt i forskjellige klasser gikk denne øvelsen unna i radig tempo, så det ble spilt fotball etterpå. Vi lå godt an etter tidsskjema som var satt opp, så det ble god tid til en tur til Lærdal sentrum, hvor noen shoppet, andre fylte på med snop og leskedrikk, mens andre bare nøt tiden frem til middag. Vi møtts til felles middag i kafeen på campingplassen kl. 1500. Her ble det servert kjøttkaker med tilbehør. Det falt i smak hos alle. Noen ord om selve stedet; Hyttene var meget bra, velutstyrt, rene og ganske store. Vi manglet ingenting. Selve campingplassen hadde god plass til uteaktiviteter uten at vi "tråkket på naboen". Meget bra.

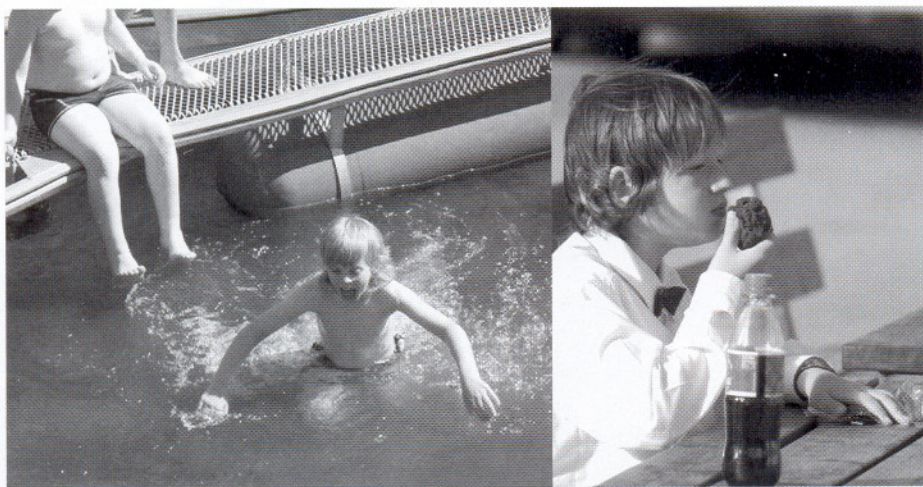

Etter middagen var det tid for neste konkurranse, luftgevær- luftpistolskyting. Alle samlet seg på god avstand fra selve campingplassen og klasser ble inndelt. De yngste fikk skyte med luftpistol og de eldste med luftgevær. Det ble utdelt tre prøveskudd før konkurransen, dette for å bli kjent med våpenet. Etter skytingen var det fritid frem til kl 2000, alle skulle samlet til felles grilling og sosialt samvær. Tiden frem til da ble benyttet bading og andre former for lek og spill.

Kl. 1900 ble det avholdt rådsmøte for å bestemme hvem som skulle ha hva på sesongavslutningen dagen etter. Etter rådsmøte ble grillen tent og alle samlet seg. Pølser og hamburgere ble grillet og alle spiste godt. Resten av kvelden ble det sosialt samvær m.m. En kjempekoselig stund for oss alle.

Neste morgen, søndag, var det tidlig opp til frokost, pakking og utvasking av hyttene før vi skulle

reise. På oppfordring av eieren av campingplassen, stilte bataljonen opp og marsjerte en runde på plassen. Dette for at turistene skulle få anledning til å ta sine bilder, men før det ble hederligene delt ut.

Bussen kom som avtalt kl 1100 og vi lastet opp med all bagasjen. Med godord i ørene fra eieren i ørene begynte vi på returen til Bergen. Å kjøre gjennom Lærdalstunnelen som tok 20 minutter var en opplevelse. Etter programmet skulle vi være i Dreggen kl. 1600, så vi hadde god tid til nødven-

kontakt med Lærdal Ferie og fritidspark. Et meget vellykket opphold som absolutt kan gjentas. Siste dag på linje ble en minneverdig stund. Spesielt for Jan Fredrik Helgesen. Hans 15 år i Sandvikens Bataljon ble sammen med hans innsats for sandvikshytten belønnet med Ørneorden, bataljonens høyeste utmerkelse. Deretter takket sjefen for en fin sesong og det hele ble avsluttet med parade for Fanen.

Tore waage, siv. Rådsmedlem.

En meget vellykket landtur

Som en forelder har jeg bare lyst å skrive noen ord i bladet om den fine landturen vi hadde i år med bataljonen. Fredag 9/6 lastet vi inn i en flott buss på Sandvikstorget med en flott bussjåfør, i et strålende vær og snudde nesen mot Lærdal. En liten pause på Voss, så var det av gårde videre. Alle var i kjempehumør, og spente. Vel framme i Lærdal endte vi opp på Lærdal ferie- og fritidspark. Vi foreldre med de små guttene fikk hytter helt nede med sjøen, side om side. Det ble delt ut matposer til hver hytte og vi manglet ingenting. Første kvelden tok de store guttene seg av de små, med mye lek og ablegøyer. Når de minste var lagt satt vi foreldre ute sammen ved den ene hytten og pratet og koste oss til solen gikk ned. Neste dag var det tidlig opp til den samme strålende dagen med sol fra klar himmel. Da var det fotballkamper, løpekonkurranser og bading for de tøffe. "og de tøffe var de minste". Vi foreldre satt på kaien med kaffe og koste oss med bare synet av disse tøffingene. Så bar det til en bestilt felles middag i koselige lokaler. "kjøttkaker tror jeg alle satte pris på." Så var det fritid og vi gikk en gjeng inn til sentrum, litt shopping ble det jo, inn til gamle Lærdal sentrum med mange gamle koselige bygninger. Om kvelden var det felles grilling, og mye moro. Søndag måtte vi dessverre snu nesen hjemover, opphol-

det ble avsluttet med at korpset marsjerte i full uniform rundt campingplassen med manges beundring. Der ble det mye filming fra andre gjester, mye skryteord fikk vi foreldre av gjestene og. Vel hjemme i Dreggen var det mange foreldre fremmøtt, besteforeldre med mer, for å ta imot guttene som marsjerte ut til Sandvikstorget til enda flere fremmøtte der utdeling av medaljer og andre utmerkelser skulle avslutte dagen. Samme strålende været.

Jeg håper at denne turen ble en like positiv opplevelse for alle foreldre, store og små gutter som deltok som den ble for meg. Neste sesong må alle foreldre som kan være med, delta for det er utrolig kjekt. Til slutt vil jeg takke Stian og de andre offiserene som har tatt så godt vare på guttene våre denne sesongen.

Med hilsen fra en meget fornøyd forelder.

Sandviksguttenes forening runder 75 år

I år er det 75 år siden Alfred Skulstad fremmet tanken å få dannet en forening der unge og gamle Sandviksgutter kunne møtes. Sandviksgutten vil i noen nr. fremover se på foreningens virksomhet i disse 75 år.

Stoffet vi har tatt med i dette nr. er hovedsaklig sakset fra Jubilumshefter for 50-års jubileet ført pennen av nylig avdøde Svein Tangseth. Vi har i de senere årene merket synkende interesse for Sandviksguttenes Forening – det synes styret og vi i redaksjonen for Sandviksgutten er trist – og vil derfor sette nytt fokus på Foreningens virksomhet.

Reguleringsplan for Sandviken

Fra slutten av 1930-årene og fram til i dag har bydelen vært utsatt for store forandringer p.g.a. reguleringsplaner som kommunen har gjennomført. Det har vært en vanskelig tid ikke bare for Sandviken. Myndighetene og en stor del av befolkningen har fortrent vernetanken til fordel for økonomiske hensyn. De gamle mijøene måtte vekk, særlig da de som lå i veier og boligområder.

I 1942 ble det foreslått å regulere arealet mellom Bontelabo i sør og Stormøllen i nord og mellom sjøen i vest til en linje som i øst begrenset seg til Sjøgaten.

Reaksjonene i Sandviksguttenes forening var varierende fra glede over å få nye bedrifter til bydelen til harme over å få bygninger på 6 etasjer mot sjøen slik at de boligene som lå like bakenfor, ble liggende i skyggen.

Da firmaet Wallendahl anmeldte et 9 etasjers nybygg på sin grunn, ble det sraks protestert mot skyskraperplanene som ville bli til meget høy sjenanse for bakenforliggende strøk som var prospektert som beboelsesområde.

For å overbevise byg-

ningssjefen ble det nøye utarbeidet argumenter mot en slik ødeleggende bebyggelse. Knut Fægri, som var formann i foreningen, redegjorde i et brev om endel undersøkelser som værvarslingen på Vestlandet hadde publisert (1942). Det fremgikk derav at såvel m.h.t. temperatur som nedbør står Sandviken i den aller gunstigste stilling. For temperaturens vedkommende ble det henvist til det faktum at Sandviken er byens varmeste sted høst, vinter og vår – kun om sommeren er det noe varmere inne i byen. M.h.t. nedbør er det kun Eidsvågneset som er gunstigere stilt. Ved regulering av en by må en plassere boligstrøkene der forholdene er gunstigst og for vår by's vedkommende er Sandviken det rette stedet. Foreningen var ikke imot en skikkelig utnyttelse av strandlinjen. Bydelen trengte industri og dermed arbeidsplasser, men dette måtte ikke resultere i at boligene bakenfor ble forringet.

I 1948 ble det kjent at de nye reguleringsplanene foreslo at all trafikk skulle gå gjennom Ekrengt. p.g.a. at det skulle legges et tredobbelt jernbanespor gjennom den påtenkte Sjøgaten til "Næset". Sporene skulle stå i forbindelse med den nye industri som var planlagt oppført langs sjøsiden. Resultatet ville bli at trafikken gikk gjennom tett bebyggelse, eiendommene ville forringes og barna ville leve i konstant fare for trafikken. Dette ble tatt opp på et medlemsmøte samme høsten, men det ble da ikke fattet noe vedtak.

Noen mente at man ikke måtte legge hindringer i veien for planer industrien måtte ha i Sandviken. Den ville gi arbeid og bringe liv og rørsle til bydelen. Andre derimot ville at foreningen burde protestere mot slike planer. Heldigvis kan vi i dag slå fast at det ikke ble noe av disse destruktive planene.

I 1951 ble det fra reguleringsjefen sendt ut et skriv til eiendomsbesitterne mellom Stoltzeneset og Sandvikstorget langs østre side av Sjøgaten. Sirkulæret varslet industrireisning på tomten Sanviksboder 40.

Foreningen kunne ikke finne det forsvarlig å belegge området med industribygg på kanskje 6–8 etasjer på østre side av Sjøgaten og kloss opp til de bakenforliggende privatboligene og på den måten stenge lys og luft ute for disse. Forutsetningene måtte være at all industri ble plassert mot sjøen.

Tross protester ble det bygget på østre side av Sjøgaten, noe som resulterte i at Grunnen med sin hyggelige atmosfære ble stengt inne. Beboerne som før i tiden kunne trekke båtene så å si opp i hagen ble nå ute-stengt fra all kontakt med sjø og ettermiddagssol.

Fra Sandviksveien i 50-årene da Sandvikstrikken femdeles gikk. Husene til høyre måtte vekk da veien skulle utvides, og nye Industribygg bygges.

Hyttekomiteen 7. 6. 1936. Fra v. Ole Bessesen, Ragnvald Bessesen, Chr. Pedersen og Anthon Forthun.

Hyttten

En av oppgavene var arbeidet med å reise hytten "Utsikten" på Sandviksfjellet. Tomten ble gitt som gave til Sandviken Bataljon i 1927, og samme året ble det ned-

satt en hyttekomite, men grunnet en modernisering av korpset som krevde store summer, ble det gjort lite med hytteplanene. En ny komite ble oppnevnt i 1933 med Chr. Pedersen som formann. De øvrige var Ragnvald og Ole Bessen, samt Anthon Fortun. Disse satte seg det mål å få planen realisert så fort som mulig.

Det måtte først skaffes penger, en børsinn-samling i Sandviksguttenes Forening resulterte i 17 kroner, som var hyttekomiteens startkapital! Av andre måter å bedre økonomien på kan nevnes salg av bidragskort pålydende kr. 5.20 og utlodning av en fullt utrustet Osolver til en verdi av kr. 250,-. Inntektene kroner 1200,- ville rekke til å få hytten under tak. Den dyktige hyttekomiteen sparte seg ikke og 7. juni 1936 ble den flotte Sandvikshytten høytidelig innviet.

Dagen ble feiret som seg hør og bør, da nærmere 50 Sandviksgutter benket seg rundt langbordene i hytten. Det ble sunget og talt, og hyttekomiteen ble behørlig hyllet for en ypperlig innsats. Tross små midler klarte de å reise den flotte hytten.

Fra v. Breder Gundersen m/sønn, Nils Ramsli, Fru Anthon Forthun, Ragnvald Bessesen, Chr. Pedersen bak ham? .?, Alfred Skulstad, Einar Skulstad jr, Fredrik Skulstad sr., Reinhard Lunde, Anthon I Jacob Jacobsen, Johannes Skulstad, Fredr. Skulstad og andre ut flaget, de returnerte så til hytten.

Innvielses Hyt

Da foreningen ytre ønske om å få sette ut noen trær rundt "Utsikten", var Bergen skog og træplantingsselskap straks på pletten med 400 furuer. I dag nesten 50 år senere har de vokst seg store og gir terrenget rundt hytten et mer lunt og koselig preg. Foreningen meldte seg samtidig inn som medlemmer i skogselskapet. Hytten har i lange perioder vært godt besøkt, og i mange år i juni måned ble et av årets foreningsmøter lagt til "Utsikten". I syttiårene begynte hytten å vise tydelige tegn til forfall, men en trofast gjeng innen foreningen

...n m/datter, Fru Ragnvald Bessesen, Fru Ole Bessesen,
 ...Martin Rosendahl, Georg Rosendahl, Ole Bessesen, Karlsen,
 ...orthun, Einar Skulstad sr.
 ...dommer var da dette bildet ble tatt, på Sandviksføyen og firte

dagen for ten

har de siste 3 årene nedlagt et imponerende dugnadsarbeid. Thor Olsen ble på siste julemøte overrakt et tinnfat for sin ypperlige innsats både i hytten og Huset. I dag står Sandvikshytten nyoppusset og utbedret på utsiktsplatået, med en storslagen utsikt over byen og Øygarden i vest.

Sandviksgutteenes forening er eier av hytten, mens Sandvikens Bataljon har bruksrett til den. Hyttekomiteen består av offiserer fra bataljonen som bl.a. har som mål å holde hytten åpen for turvandrere om søndagene.

Det daglige brød

En høstdag 1943, var Per Tvet (Tea) og jeg, en tur til byn. Jeg antar at vi hadde skullet skolen den dagen, vi tok ikke skolegangen så alvorlig at vi tok nevneverdig skade av det. Det var jo mer spennende og interessant å ferdes rundt i byn. Vi var litt småsulten, så vi tok en tur opp i Vikinghallen, som den tyske marinen brukte til proviantlager, og vi håpet å få tuske til oss noe å tygge på.

Men den dagen var bare sure marinegaster på vakt med grei beskjed om å forsvinne. Da tok vi oss en tur inn i Kong Oscarsgaten til Hordaland Meierier, hvor vi i bakgården noen ganger hadde fått en kopp melk av en eldre dame, som jeg antar var sjef på melkerampen. Men denne dagen var melkerampen tom, og dørene lukket, så vi gikk slukøret ut igjen. Ved Hans Tangs skole så jeg en større tysk lastebil som sto parkert delvis på fortauet, og en tysk soldat som sto bak bilen, tok imot noe som ble kastet ut fra et vindu, og som soldaten kastet videre til en soldat som sto oppe i bilen. Vi ble interessert i hva som foregikk, og sulten ble ikke mindre da vi så at det var brød som ble stuert under presenningen, det må ha hvert flere hundre brød, og vi bestemte oss for å vente til bilen skulle kjøre, så vi satt oss på trappen til Domkirken og ventet til de var klar til å kjøre. Da bilen endelig begynte å kjøre, var vi rask med å henge oss på, og da vi så at bilen kjørte mot Lille Øvregaten, så krøp vi like godt under presenningen. Vi syntes vi måtte dele noen av brødene med folk i gaten, så no ble brød kastet ut, og folk var ikke seine med å plukke de opp, og det var ikke få brød vi kastet ut.

Da bilen stansen ved Fløybanen, tok vi hver vårt brød under gensen og kom oss av. Da lastebilen var kjørt, satt vi oss ned på en trapp ved Fløybanen og tok fram brødene for å nyte fangsten. Da kom en gammel mann med skjegg forbi, og han lurte på hva vi hadde for noe, og jeg sa at det var tyske brød, og da jeg spurte om han hadde lyst på et brød, trodde han meg ikke før jeg rakte brødet mot ham, og den gamle mannen hadde tårer i øynene da han takket, og det siste vi hørte var Gud velsigne dere gutter, så brøt vi brødet og delte broderlig med luftens lasaroner, gråspurvvene og jeg tror de ble like mette som vi.

Einar maleren

Artikkelen, som bidrag til samarbeidet mellom SKF og SgF, "Sjøhusbyen Bergen, og Sandviksbukten som del av denne", startet i forrige nummer og fortsetter her. Artikkelen er forfattet av Anders Haaland og trykket i Fiskerihistorisk årbok 2003, som kan kjøpes i Fiskerimuseet. Artikkelen i årboken er rikt illustrert med bilder og karter.

Skuteviken - Sandviken

Sjøbodenes alder

Vi har tidligere kommentert problemet med den uklare påliteligheten til byens tidlige kartmateriale. Det gjelder både kartenes egen datering og presisjonen i deres gjengivelse av den virkelighet de foregir å beskrive. I noen grad bygger det enkelte kartet på det forrige. Men det er i hvert fall slående at de til sammen og for Skuteviken-Sandviken viser en bebyggelse i stadig ekspansjon mellom 1640- og 1740-årene.

På Geelkercks kart fra 1646 finnes det en husansamling i Skuteviken, men ikke sjøhus. I Sandviken er avmerket de fem møllene langs Mulelven og tre sjøhus like sør og nord for dennes munning. Disse siste kan ha vært knyttet til møllebedriften, som pakkhus for korn og mel, og kan dermed forklare at de eldste sjøhusene lå så vidt langt nord i bukten. Dersom vi ser bort fra Småmøllens behov for pakkhusrom skulle en nemlig tro at de første «alminnelige» sjøhus nordøst for Bontelabo ville ha kommet nærmest byen, særlig fordi Rothaugen utgjorde en lokal terreng- og vindspærre, i tillegg til Sverresborg.

På to noe yngre og innbyrdes ganske like kart som Christopher Harris daterer til ca. 1660, og hvorav det ene antas å være tegnet av Willem Coucheron, er møllene ved Mulelven med, men ikke sjøhusene der og heller ikke hussamlingen i Skuteviken.

Det siste må tilskrives unøyaktighet.

Dette desto mer så siden neste kart, sannsynligvis tegnet av Anthony Coucheron bare vel 20 år senere, har en relativt rikholdig bebyggelse i Skuteviken-Sandviken. Nå er det faktisk antydnet et gatenett med seks boligkvartaler i Skuteviken, og hele ti pakkhus – alle ute i sjøen. I Sandviken er det kommet 12 sjøhus spredt på strekningen fra Rothaugen til elvemunningen ved Storemøllen. Denne møllen ble altså anlagt rundt 1600, etter hvert med tre adskilte møller langs flombekkens nedre og bratteste løp. Verken Småmøllen eller Storemøllen er tegnet inn som sådan på dette kartet. Derimot finner vi en del spredte hus bak strandlinjen, antakelig gårdsanlegg, og en reperbane. Det peker likevel i retning av en slags presisjon at halvparten av sjøhusene i Sandviken – de nærmest Mulelvens munning - ligger ute i sjøen

helt omfløtt av vann, mens de lenger nord har ene enden i land. Det kan ha spilt en rolle at dybdeforholdene var mindre gunstige her ute. Med forbedring for at de tre pakkhusene lengst i nord kan ha vært knyttet til Storemøllen, er det interessant at de 12 byggene er spredt på en meget lang strekning.

På Peter J. von Wilsters kart fra ca. 1700 er antallet sjøhus nord for Rothaugen vokst til 24, nå også med tre sjøhus umiddelbart nord for Munkebotselvens munning, mens de altså på A. Couchérons kart lå like sør for munningen. Antakelig gjelder dette de samme bygningene. Dessuten er det kommet til tre sjøhus helt i nord, i Nyhavn. Wilster har tegnet inn veien bak Ladegården ned til Småmøllen og dens fortsettelse langs den rimelig slake strandflaten ut til Storemøllen, hvor den igjen tok opp i høyden over dagens Skytterveien mot Eidsvåg - traseen til Den trondhjemske postvei.

I det kjente prospektet fra 1740-årene er tallet på reperbaner i Sandviken økt fra én til fire. De tre ytterste banene ligger skiftesvis parallelt og har samme traseer som de tre banene som ennå sto der tidlig på 1900-tallet; Brulandsbanen, Ludebanen og Nilssenbanen. To av banene ligger ovenfor det vi må anta er boliger for arbeidsfolk knyttet til de nye næringsbyggene. Bortsett fra møllene må husene ovenfor banene være gårder. Sjøhusrekken virker vesentlig tettere enn på Wilsters kart fra ca. 1700, men en optelling av gavler og møner gir et tall som ikke overstiger 30 nord for Rothaugen. Siden det dreier seg om en perspektivtegning, foreligger dog den mulighet at en del sjøhus kan være skjult av andre. En annen mulighet er at de to tegnerne har gitt strandlinjen ulik lengde, og dermed bebyggelsen ulik tetthet. Men begge er overens om at det er lite av sjøhus lengst i nord, mellom Skansehaugen og elvemunningen ved Storemøllen. I prospektet er det i høyden to sjøhus ved Munkebotselvens munning, bygninger som må ha inngått i selve mølleanlegget. Nyhavn har fremdeles sine tre eller fire sjøhus.

Sitatet fra Edvardsen (forrige artikkel) kan tyde på at motivet bak oppføringen av de første pakkhusene i Skuteviken-Sandviken som ikke var

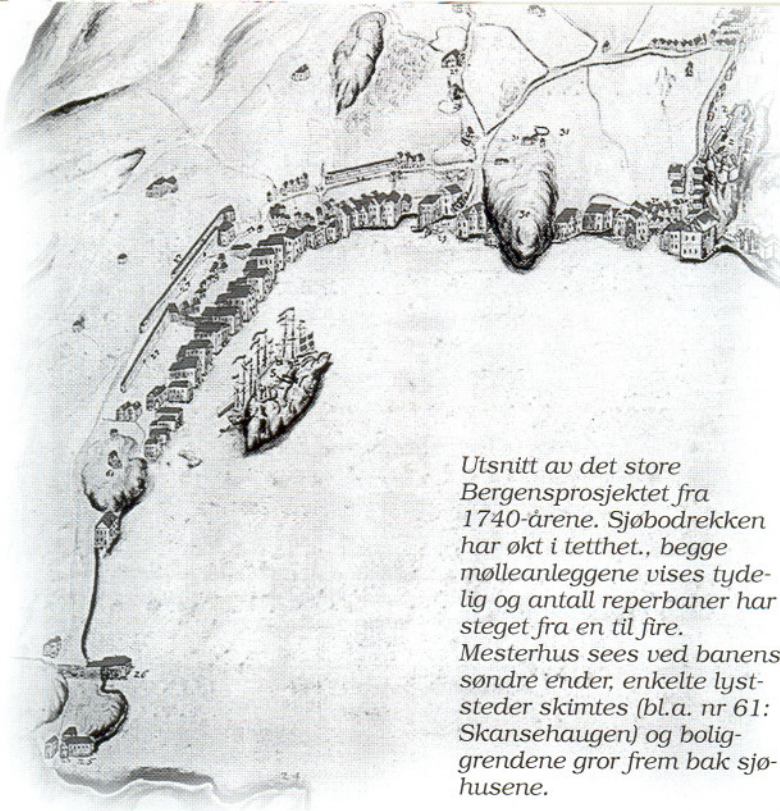
knyttet til møllebrukene, var ønsket om å slippe unna de regelmessige brannkatastrofene i den tettbygde bykjernen. Men det var nok mangelen på brukbare sjøtomter der inne som lå til grunn for de fleste etableringer langs denne dårligere skjermete, men vide strandbukten: Vi har sett at ekspansjonen i sjøhus- og boligbyggingen rundt Vågen var særlig sterk mellom 1650 og 1680, som følge av en kraftig ekspansjon i byens næringsliv.

Det var særlig konjunktursvingninger i sjøfarten som ga opphav til vekslingen mellom spurter og stagnasjonsperioder i byens næringsliv, og dermed i byggevirksomheten. Sist på 1600-tallet var stranden på Nordneshalvøen fullt utnyttet, og kjøpmenn og redere måtte ut av Vågen dersom de ønsket å reise nye sjøhus.

På tilbudssiden passet det godt inn i denne behovssituasjonen at nettopp Herman

Garmann overtok Store Sandviken gård rundt 1660. Han var som vi har sett en meget aktiv eiendomsutvikler, og interessert i best mulig utnyttelse av denne store og bynære eiendommen med sine mange prektige sjøtomter. Festeavgifter fra handels- og skipperborgere må ha gitt større inntekt på arealiteten enn tilsvarende fra tradisjonelle jordbrukere: Skråningen opp fra Sandviksbukten var selvdrenerende og lå fint til i forhold til solen og de fremherskende vindretninger, men jorda var regnet for å være skrinn og steinrik. Leieprisforholdet ble for øvrig avklart gjennom en vidløftig rettssak, da flere festere av pakkhusgrunn fant det urimelig å betale større avgift for sjøgrunnen enn det gårdbrukerne betalte for leie av sin jord i samme strøket. Christopher Garmann, Hermans sønn, hevdet på sin side at den lukrative handelsvirksomhet som ble drevet fra bygningene på disse spesielle tomtene betinget høyere festeavgift, og fikk rettens medhold i dette.

Mellom Bergestøen og Skansehaugen var det langgrunt, mer så enn utenfor Bryggen og Stranden/Nordnes. Ønsket om direkte tilflott til bodveggenes vindeheiser gjorde at sjøhusene her ble anlagt til dels langt ute i sjøen, på solide bolverk av tømmer, og dermed helt omfløtt av vann. Det kan etter de gamle kartene å dømme se ut

Utsnitt av det store Bergensprosjektet fra 1740-årene. Sjøbodrekken har økt i tetthet., begge mølleanleggene vises tydelig og antall repperbaner har steget fra en til fire. Mesterhus sees ved banens søndre ender, enkelte lyststeder skimtes (bl.a. nr 61: Skansehaugen) og boliggrundene gror frem bak sjøhusene.

som om de eldste sjøhusene nettopp ble anlagt ute i sjøen, i den sonen hvor det både var dypt nok til at små og mellomstore båter kunne komme til, og samtidig ikke for dypt slik at bolverkene ble urimelig kostbare. Dette gjaldt også partiet sentralt i Skuteviken.

Der det passet, kunne bodene være forbundet med land gjennom smale trebroer på peler, men oftest måtte folkene ro til og fra arbeidsplassene sine. Situasjonen i

Skuteviken kan tyde

på at byggevirksomheten der var stor så tidlig som mellom 1650 og 1700. For Sandvikens vedkommende skjøt utviklingen fart først etter 1660.

Christopher Harris sier rett nok et sted at Herman Garmann raskt leiet ut de fleste av Sandvikens strandtomter til næringsbygg: «Allerede på slutten av 1600-tallet hadde Garmann festet bort hele fjæren til Bergensborgere som ønsket å sette opp store sjøboder.» En noe rommeligere utbyggingskronologi antydes av Odd Strand: «Utskillingen av tomter til industriformål, til sjøboder og boliger, begynte for alvor midt på 1600-tallet; men først et hundreår senere kan man regne med at det meste av strandlinjen var utnyttet (...).»

Selv trakk vi i diskusjonen av kartmaterialet fra perioden 1660-1750 den foreløpige slutning at strandsonen i bydelen på langt nær syntes ferdig utbygget så seint som i 1740-årene. Et prospekt tør rett nok være mindre presist enn et moderne kart når det gjelder et forhold som antall bygninger innenfor et gitt område. Selv om vi skulle doble antallet identifiserbare sjøhus nord for Rothaugen, blir utnyttingsgraden bare vel halvparten av situasjonen ved maksimum utbygging rundt 1900. På den annen side gir prospektet unektelig inntrykk av en relativt tett sjøhusrekke mellom Rothaugen og Skansehaugen. Men selv med en rimelig bra oppfylt strandlinje ville det ha vært rom for betraktelig økning i utnyttingsgraden ved senere fortetting i dybden, dvs ut i sjøen/inn mot land, særlig mellom Bergestøen og Stoltzeneset, og ute på de tre øyene og skjærene. En jevnføring av 1740-tallsprospektet med Aad Gjelles kart fra 1819 sannsynliggjør en slik utbygging etter 1740-50.

Forts. neste nr.

Utdeling av utmerkelser for sesongen 2006

Sjefen fester Ørneorden på brystet til Jan Fredrik Helgesen.
(foto E. Hartvedt)

1. slager Sindre Henriksen,
beste slager.
(foto E. Hartvedt)

Skyteplaketter:

Yngste klasse: Tim Berge Meyer
Hans Petter
Berge Meyer

Mellomste

klasse: Fredrik Eldholm
Robbin Storevik

Eldste klasse: Eirik Hartvedt
Remy
Winciansen

Løping 60 meter:

Yngste klasse: Christer Øye
Tim Berge Meyer

Mellomste

klasse: August K.
Francke
Robbin Storevik

Eldste klasse: Sindre Henriksen
Eirik Hartvedt

Åpen klasse: Helge Bjørn
Berge Meyer
Jørgen Ruus

Beste nybegynner:

Daniel Vaage

Mest fremgangsrike soldat:

August K.
Francke

Beste soldat: Christer Øye

Beste slager: Sindre Henriksen

Pokal for beste

offiser: Eirik Hartvedt

10-års

medaljer:

Helge Bjørn
Berge Meyer
Thomas Aaberg
(2005)

Slagerorden:

Helge Bjørn
Berge Meyer
Sindre Henriksen
Remy
Winciansen

Faneorden:

Thomas Aaberg
Richard Storevik
(2005)

Sjefsorden:

Stian Waage

Ørneorden:

Jan Fredrik
Helgesen.

GLANT fra Buekorpsenes dag

Valg av offiserer for sesongen 2007 – jubileumssesong

Sjef	Remy Winciansen
1. komp.sjef	Stian Waage
2. komp.sjef	
2. løytnant	Alv Odin Ørbeck
4. løytnant	Robin Storevik
Fanebærer	Jørgen Ruus
Tamburmajor	Helge Bjørn Berge Meyer
Adjutant	(velges av sjefen)
1. slager	Sindre Henriksen
1. faneoffiser	Eirik Hartvedt
2. faneoffiser	
3. faneoffiser	

I tillegg ble sivile rådsmedlemmer Eyvind Hartvedt, Tore Waage og Bjørn Arne Winciansen gjenvalgt.

Offiserene i Sandvikens Bataljon ønsker aktivitet i Huset i løpet av høsten og våren. Alle gutter som ønsker å være med i jubileumssesongen er velkommen i Huset på følgende dager:

Onsdag 25. oktober, onsdag 8. november, onsdag 22. november, onsdag 6. desember og onsdag 14. desember.

Onsdag 14. desember vil bli en spesiell kveld. Denne dagen inviterer vi i tillegg til guttene også foreldrene og søsken til en førjulsmarkering med servering av noe å tygge på og noe å drikke til både de voksne og de unge. I tillegg vil det bli vist bilder

på storskjerm fra sesongen 2006. Her sitter vi på en mengde bilder som er tatt i løpet av året.

Noen er brukt i bladet, men det er mange flere artige bilder å se på. Alle disse dagene gjelder tidspunktet fra kl. 18.00 til ca. kl. 20.00.

Vi vil også i år opprettholde tradisjonen med fakeltog. Dette finner sted søndag 10. desember.

Juletefest i Huset vil det også bli. Den er planlagt til søndag 7. januar 2007.

Til 150-års jubileet vil der bli laget en spesiell jubileumsmedalje. Alle aktive gutter i bataljonen med godkjent sesong, vil få denne medaljen overrekket på jubileumsdagen.

FROSTER

Prosesspumper/Engineering

Sandviksveien 30 - N-5035Bergen
Tlf. 55 36 58 55 - Fax. 55 21 51 60

Mulen Mat as

Øvre Sandviksvei 52

Telefon 55 31 63 61 - Telefax: 55 31 31 38

Åpningstid:

Man.-Fre. 09.00-20.00

Lørdag 10.00-16.00

Søndag 11.00-17.00

Stedet for en hyggelig handel

Ps: Vi kjører også varer etter avtale

REMA 1000

HELLEVEIEN

v/Terje Sivertsen

Søre Øyjorden 75, 5035 Bergen - Sandviken

Tlf. 55 33 01 44. Fax. 55 33 01 45

Stor blomsterbutikk

...med godt utvalg til alle anledninger. Brudebuketter, sorgbinderi m.m.

åsane hagesenter

Tlf.: 55 39 56 00 - Fax. 55 18 28 05
E-mail: post@asane.hagesenter.no

JAN O. LARSEN A/S

JAN OLAV LARSEN

MALERMESTER

Hallskaret 105, 5095 Ulset

Tlf: 55 53 10 26

Fax: 55 53 10 27

Mobil: 920 80 830

Mobil: 928 54 585

Priv: 55 18 31 09

- fagkunnskap gir trygghet

Hårets gleder finner du på to steder

HERMANS SALONG

TOUPÉ • PARYKK • DAME- HERREFRISØR

55 31 72 28

VETRLIDSALMENNING 17
V/FLØYBANEN

55 18 21 78

ÅSANE SENTER

Taktekking

- Kobber og Blikkenslagere
- Taktekkere • Liftutleie

Carlsen på taket A/S

Carl Aug. Carlsen A/S - Skuteviksboder 12

Tlf. 55 31 74 81 - 55 31 12 29

Mob.tlf. 94 68 29 58
94 67 89 99

Privat tlf. 55 18 62 76
Telefax 55 31 74 81

ALTERNATIV BEHANDLING I SANDVIKEN

- * Akupunktur
- * Øye/Smertebehandling
- * Fotsoneterapi
- * Mat Intoleranse Test
- * Massasje

Ta turen innom for mer informasjon, eller ring

Tlf. 55 96 24 24 - mob. 97 69 97 90

CENTER FOR ALTERNATIV MEDISIN - AMALIE SKRAMS VEI 1 - 5035 BERGEN SANDVIKEN

CaJa Dame

DIN DAME OG HERREFRISØR - SANDVIKEN
TLF. 55 32 10 45

HELIKOPTER SERVICE

*Herved ønsker jeg et
årsabonnement
på bladet Sandviksgutten*

Navn .....

Adresse .....

Poststed .....

Send ingen penger - vi sender giro: kr. 30,- pr. nr. + porto

Adr.: Grensegrenden 1, 5035 BERGEN

**Foreningen
jubilerer**

**Minner
fra
festen**